

μιάτας έκκειτο. Τοιγαροῦν ἐξηγήσωμεν τὴν πρότασιν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν *μετὰ Φοικιατῶν. Φοικιάτας*, οἰκιάτας, οἰκιάτης ἐστὶν ἀναμφιβόλως = οἰκέτης. Ἠσυχ. οἰκιάτης· ὠνητὸς δούλος. Μ. Ἐτ. 698-11. «δύναται οὖν ὡσπερ οἰκία οἰκιάτης, οὕτω κτλ.» Στ. Βυζάντ. ἐν τῇ λ. οἶκος· ὁ οἰκίτωρ οἰκείος, ὡς ἀστὸς ἀστείος, καὶ οἰκὸς παρὰ τὸ οἶκος, οἰκία καὶ οἰκιάτης κατὰ πλεονασμὸν τοῦ α ἀπὸ τοῦ οἰκέτης. Ὁ οἰκείος ἄρα ἐστὶν, ὁ ἀνήκων τῇ οἰκίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ ἀπλῶς ὁ ἐλεύθερος οἰκείος, ἅτε μὴ ἐπιτετραχμμένου ἔντος τοῦ ὅρκου τῷ δούλῳ· διομόσαι ὅρκον ἐννοητέον ἀναμφιβόλως ὡς ἐν Ἀθήναις, ὅν τὰ δικαστικὰ κόμματα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δίκης ὠμνυον τὴν *διωμοσίαν*, ἐνθα ἐν Ἀθήναις βεβαίως τὸ μέσον διόμνυσθαι σύνηθεσ ἦν, οὐδεμία δὲ ὑπεστὶν αἰτία τοῦ μὴ παραδεχθῆναι τὸ ἐνεργητικὸν ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν. Ὁ Σοφοκλῆς δὲ χρῆται τῷ *διωμνύσαι* καὶ *διώμνυσθαι* ἀδιαφόρως.

Τεθείσθω τοῦτο ὡς βέβαιον, τί σημαίνει τὸ μέρος μετὰ τῶν οἰκετῶν (μετὰ Φοικιατῶν) διομόσαι ὅρκον τὸν νόμιμον; Εἰ μὲν κατὰ τὰς λέξεις, τοὺς οἰκέτας συνδιομόσαι τὸν νόμιμον ὅρκον, οὐδὲν ἐγὼ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι τοιοῦτό τι ἕμοιον οἶδα— τοὺς οἰκέτας τούτους εἶναι βοηθοὺς ἐν τῷ ὅρκῳ. Διόπερ ἀγνοῶ, ἂν τὸ *μετὰ Φοικιατῶν* ἑκφρασις ἐπισησυσμένη καὶ ἀνεπιτήδευτος ἐστὶν ἀντὶ τοῦ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν οἰκετῶν ἢ οὐ; ὡς γνωστὸν ἔθος ἦν ἐν τῷ ὅρκῳ οὐ μόνον ἐκυτοῦς καὶ ἅπασαν τὴν οἰκίαν ἢ τὸ γένος ἐν περιπτώσει ἐπιορκίας ν' ἀρῶνται, ἀλλ' ὅπως τὸν ὅρκον πανηγυρικώτερον καταστήσωσι νὰ παραστῶνται *μάλιστα καὶ τοὺς παῖδας*. (Πρὸς Hermann Gottesdienstl. Alterth. § 22, 15)· ἐν ὕδριακ. Ἐνῶ οὐδὲν περὶ τοῦ δικαστηρίου λέγεται ἐκτίθεται ὁ τρόπος τῆς ψηφοφορίας, ὅστις ἐγένετο μυστικῶς ἐν ὕδρια καὶ τοὺς τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν θεσμούς. Ἐντεῦθεν δὲ συνάγεται πάντως, ὅτι τὸ δικαστήριον συνεκροτεῖτο ἐξ ἀριθμοῦ μελῶν μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλου. Ὑποῦργον ἴσως ἐν Ὀποῦντι οἱ χίλιοι ὡς σῶμα δικαστικόν, ἀλλ' ἐν Ναυπάκτῳ τὸ σύνολον τῶν ἐποίκων; ὕδρια ἐστὶν ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἀττικοὺς συγγραφεῦσιν οὐχὶ σπανίως ἢ κάλπῃ, ἢ ἄλλως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καθίσκος καὶ κάδος ἢ ἀμφορεὺς λεγομένη. Ξεν. Ἑλλ. 1, 7, 9.

Τὸ *ψάφιξεν* διπλοῦν φέρει ξ, ἐν λίαν μικρὸν ἐν τῷ πέρατι τοῦ 20 στίχου, ἐν δὲ μείζον ἐν ἀρχῇ τοῦ 21, διότι ἡ λέξις διηρέθη μεταξὺ τῶν δύο στίχων. Πάντως δὲ ἐν μόνον ἦν. Ἀλλ' ὅμως εὐρίσκεται ἐν τινὶ βλῶς ἀκατανόητῳ ἀποσπασματι μιᾶς ἐπιγραφῆς ἐκ Λεβαδείας C. I. G. 1678^b, στίχ. 4 διπλοῦν ξ ἐν .ΕΠΗΓ. ἴσως *Α* ἐξίπ[πος].

Στ. 21. ΚΑΙΤΟ παρόραμά ἐστὶν αὐτὸ ΚΑΤΤΟ. Πρὸς κατὰ θεθμιον, κατὸν θεθμόν ἐν τῇ χαλκῇ

ἐπιγραφῇ ἐκ Τεγέας, ἣν ὁ Εὐστρατιάδης ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφ. τευχ. 13, σ. 341 κέξ. 1869 μετέδωκε. Πρὸς Κιρχωφίου Berl. Monatsber. 1870 σ. 54 κέξ.

Στ. 21. «Ταῦτά τέλειον εἶμεν χαλειείοις τοῖς σὺν Ἀντιφάτῃ Φοικηταῖς.»

Μετὰ θαυμαστοτάτης βραχυλογίας προστίθεται ἐν τέλει, ὅτι οἱ αὐτοὶ θεσμοὶ οἱ ἐν τοῖς Ὑποκνημιδίοις ἐπικρατοῦντες ἰσχύουσι καὶ περὶ τῶν σὺν Ἀντιφάτῃ ἐρχομένων Χαλειέων, ὅπερ ἠδύνατο νὰ συμβῇ ὑπὸ λίαν περιορισμένην ἔννοιαν. Διότι οὗτοι π. χ. οὐδέποτε ὑποχρεοῦνται δίκην λαμβάνειν ἐν Ὀποῦντι. Πῶς δὲ προσετέθη τοῦτο ἐν τέλει χαλειέων εἰπεῖν, διότι ἔδει τὸ Χαλειέων ὡς ὁ Ὀποῦς νὰ συνοδεύσῃ τοὺς ἐποίκους αὐτοῦ τοῖς αὐτοῖς θεσμοῖς. Δυνατὸν, ὅτι Ἀντιφάτῃ ἀνευ τοιούτων ἤγαγεν εἰς Ναυπάκτον στίφος τι Χαλειέων καὶ συνέταξεν αὐτὸ τοῖς ὑποκνημιδίοις Λοκροῖς, αὐ ἕνεκα καὶ βραχέως τὰς πρὸς τὴν μητρόπολιν αὐτῶν σχέσεις διὰ τῆς εἰς τοὺς αὐτοὺς θεσμοῦς παραπομπῆς ἐκανόνισε. Τοιοῦτω τρόπῳ ἐγράφη ἢ προσθήκη ἐν τῇ ρήτρᾳ τῶν ὑποκνημιδίων ἐποίκων ἐν Ναυπάκτῳ, ἐνῶ ἐν αὐτῇ, ἣτις βεβαίως ἐν Ὀποῦντι ἐφυλάσσετο, οὐχί.

Ἡ παραδοχὴ, ὅτι οἱ Χαλειεὶς ὡς κυρίως ἐποικοὶ ἐκ τοῦ Χαλείου ἐξήλθον ἐξηγεῖται ἴσως ἐντεῦθεν, ὅτι αὐτοὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ὑποκνημιδίους οὐχὶ ἐπίφοιτοι, ἀλλὰ μόνον Φοικηταί, κάτοικοι τῆς Ναυπάκτου καλοῦνται. Ὅτι δὲ τοῦτο συμβαίνει, διότι αὐτοὶ ὡς Λοκροὶ Ὀζόλαι μετὰ τῶν Ναυπακτίων ἐν ἔθνος συναπετέλουν, ὡς ὁ Οἰκονομίδης ἐν σ. 26 δοξάζει, λίαν ἀμφιβάλλω.

Ἡ μικρὰ διαμόρφωσις τοῦ ὕφους τῶν Λοκρῶν δεικνύεται πρὸς τούτοις καὶ ἐνταῦθα, ἐνθα ταῦτά *τέλειον* εἶμεν ἀντὶ τέλεια (;) λέγεται. Ἐπέδρασεν ἄρα γε ἐνταῦθα ἢ ἀναλογία πρὸς τὴν σύνταξιν τῶν ρηματικῶν ἐπιθέτων; (Ἔπειτα τὸ τέλειον.)

Βυρτσδοῦργον.

Δ. ΧΛΕΙΩΤΗΣ.

Ο ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ.

[Κατὰ τὸν WIKER.]

Ὁ Βολταῖρος εἶναι ὁ θεὸς τῆς εἰρωνείας, καὶ ἡμίθεος τῶν Γάλλων καὶ πάντων ἐν γένει τῶν γαλλίζόντων. Ὁ Λουκιανὸς οὔτε ἀνθρώπων φείδεται οὔτε φιλοσόφων, οὔτε θεῶν, ἀλλὰ τί εἶναι ὁ Ἕλληνας αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ ἥρωος τούτου, τοῦ ὁποῦ ἡ εἰρωνεία εἶναι ἀνεξάντλητος, καὶ ὅστις τότε μάλιστα χλευάζει τί δηκτικώτερον ὅταν φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ μετὰ σεβασμοῦ καὶ λατρείας; Ὡς οἰωνὸς τοῦ μέλλοντος βίου του πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἕνεκα

ἀδυναμίας ἐβαπτίσθη ἀργά. Ἐν τῷ σχολείῳ ἤδη εἰς τῶν διδασκάλων του, Ἰησοῦτης, τῷ εἶπε· Ταλαίπωρε, σὺ θὰ γείνης μίαν ἡμέραν ὁ ἀρχηγὸς τῶν θεϊστῶν ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ Βολταῖρος ἦτο καταλληλότατος διὰ τοὺς Γάλλους, καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη ἀναγινώσκονται καὶ θαυμάζονται τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Συνεπεία τοῦ θαυμασμοῦ τούτου εἶναι ὅτι ἐν τινι δημοπρασίᾳ τῷ 1812 ἐν Λονδίῳ ἐπωλήθη ἡ βιβλῶς του ἀντὶ 1650 λιρῶν στερλινῶν.

Ἐν ᾧ ἐν Γερμανίᾳ ὁ Βολταῖρος δὲν θεωρεῖται ἔξοχος ἱστορικός, ἐν Ἀγγλίᾳ θαυμάζεται καὶ ὡς ἱστορικός δεινός, καὶ ὁ Ροβερτσὼν καὶ ὁ Γίββων ὁμολογοῦσιν ὅτι πολλὰ παρ' αὐτοῦ ἔμαθον.

Οἱ ἱστορικοὶ τῆς Γερμανίας θεωροῦσι τὴν εἰρωνεῖαν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν σοβαρότητα τῆς ἱστορίας· ἀλλὰ καλῶς ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος τί ἄλλο εἶναι ἡ ἱστορία ἢ μία σάτυρα τῆς ἀνθρωπότητος; Ἐν τοσοῦτῳ ὁ μέγας Φριδερικός ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ἦτο εἰς τῶν ἐνθερμοτέρων θαυμαστῶν τοῦ Βολταῖρου.

Ἡ πρὸς τὸν περίγελων καὶ τὴν εἰρωνεῖαν τάσις τοῦ Βολταῖρου κατέστησεν αὐτὸν τὸν ἐθνικὸν ἄγιον τῆς Γαλλίας καὶ τὸν ἡμίθεον τοῦ Σολομῶντος τῆς Ἄρκτου (τοῦ Φριδερικοῦ τῆς Πρωσσίας), ὅστις ἐθεώρει τὰ ἴδια αὐτοῦ ποιήματα ῥυπαρὰ ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ καθάρσῃ ὁ φίλος τοῦ Βολταῖρος.

Ἄν καὶ ὁ Φριδερικός πολὺ περισσώτερον ὑπεχώρει εἰς τὸν ποιητὴν παρ' ἑ, τι ὁ ποιητὴς εἰς τὸν βασιλέα, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἔλειψε νὰ γράψῃ τῷ 1859 πρὸς τὸν Βολταῖρον· «Ἐάν ᾗσαι φρόνιμος κατὰ τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας σου, πρέπει νὰ μάθῃς τὸ ὕψος νὰ μοι γράψῃς· πρέπει νὰ ἐννοήσῃς ὅτι ὑπάρχουσι θεμεταὶ ἐλευθερίαι καὶ ἀπαράδεκτοι αὐθάδειαί. Ἐάν δὲν εἶχες νὰ κάμῃς μὲ ἀνθρώπον μωρὸν, θαυμαστὴν τῆς εὐφυΐας σου, βεβαιώθητι ὅτι δὲν θὰ τὴν ἐγλύτωνες τόσον εὐθηνά.» Ὁ Βολταῖρος δὲν ἐλησμόνησε τὴν συμπεριφορὰν τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν, καὶ πολλάκις ἐξεφράζετο ὅτι τὸν διαβολεμένον ἐκεῖνον Σολομῶντα δὲν θέλει πλέον νὰ ἴδῃ οὔτε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὔτε ἐν τῷ ἄλλῳ. Καὶ ὅμως ἡ ἀλληλογραφία μεταξὺ τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ 18ου αἰῶνος ἐξηκολούθησε σχεδὸν ἀνευ διακοπῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1736 μέχρι τοῦ 1778.

Ὁ Βολταῖρος εἶναι ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τῆς γαλλικῆς φιλολογίας, ὅστις ἐσπευδεν ἀπὸ κατακτῆσεως εἰς κατάκτησιν χωρὶς νὰ γνωρίζῃ καὶ ἀκριβῶς τὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας ἐκυρίευε. Συνέλεγεν ὕλην ἀφθονοὺν καὶ ρίπτων αὐτὴν ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἐξεμεταλλεύετο αὐτὴν διὰ νὰ λάβῃ κοσμήματα καὶ πολύτιμα δῶρα παρὰ ἡγεμόνων καὶ ἡγεμονίσκων. Οἱ ἀρχαῖοι ἐξύμνουσιν τὴν πενίαν ὡς μέσον τῆς ἀνεξαρ-

τησίας· ὁ δὲ Βολταῖρος ἐπροτίμα τὸν πλοῦτον, καὶ κατὰ τοῦτο νομίζομεν συμφωνοῦσι μετ' αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ἀλλόκοτον μῖσος τοῦ Βολταῖρου κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ κλήρου δὲν ἦτο ἐστερημένον προσωπικότητος, καὶ ἐν τέλει κατήντησε μονομανία.

Ὁ Βολταῖρος συνέχευε χριστιανωσύνην μὲ πακωσύνην· τὸ δὲ καθαρὸν πνεῦμα τῆς ἁγίας Γραφῆς οὐδέποτε ἐνόησε. Πᾶς χλευασμὸς τῶν θεῶν κατεγοήτευε τὸν ἀντίθρησκον τοῦτον πατριάρχην, διότι ἔβλεπεν ἐν αὐτῷ τὸν καρπὸν τοῦ σπόρου, ἐν αὐτῷ εἶχε σπείρει. Ὁ Γάλλος ποιητὴς Γυβέρτος, ὅστις ἐπὶ πέντε ὅλας ἡμέρας ἐξενίσθη βασιλικῶς ἐν τῇ ἐν Φερναὶ μεγαλοπρεπεῖ ἐπαύλει τοῦ Βολταῖρου χωρὶς νὰ ἴδῃ καὶ τὸν περίφημον ἄνδρα, ἔφησεν ἀναχωρῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸ ἐπισκεπτήριόν του μὲ τὰς ἐξῆς λέξεις· «Ἡλπίζον εἰς τὸ μέρος τοῦτο νὰ ἴδω τὸν Θεὸν τῆς εὐφυΐας, νὰ συνδιαλεχθῶ μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ μάθω παρ' αὐτοῦ πολλὰ· ἀλλ' εἶναι καὶ αὐτὸς ὡς ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ· τὸν τρώγομεν, τὸν πίνομεν ἀλλὰ δὲν τὸν βλέπομεν.» Ὡς τῆς εὐφυΐας ἀσεβείας! ἀνεφώνησεν ὁ Βολταῖρος ἀναγνοὺς μ' εὐχαρίστησιν τὰς ἀσεβεῖς λέξεις τοῦ Γυβέρτου.

Πολλάκις ἐπανελάμβανεν ὁ Βολταῖρος· «Ἦτον ἀνάγκη δώδεκα ἀνδρῶν διὰ νὰ εἰσάξωσι τὸν χριστιανισμόν· θὰ ἀποδείξω ὅτι εἰς καὶ μόνος ἄρκει νὰ τὸν κταρῇ.» Μὴ ὑποφέρων τὴν ἀσεβειάν του ὁ Ἄγγλος Young τῷ ἀπέτεινεν ἐν τινι συναναστροφῇ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἔπος τοῦ Μίλτωνος τὸ ἐξῆς δίστιχον. Εἶσαι τόσον ἀσεβής, χλευαστής καὶ δόξος, ὥστε ταυτοχρόνως εἶσαι καὶ διάβολος καὶ ἁμαρτία καὶ Θάνατος *).

Ὁ Βολταῖρος κηρύττει τὴν ἰσότητα, καὶ ἐν τούτοις τὴν ἀπαττρέφεται ὡς ὁ ὑπεροπτικώτερος τῶν εὐγενῶν. Ἐάν ἦτο φίλος τῆς ἰσότητος διατί ἔθετε κάτωθεν τοῦ ὀνόματός του τὸν τίτλον· *Gentilhomme du roi*;

Προσεποιεῖτο ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν θρόνον περιφρονεῖ, καὶ ἐν τοσοῦτῳ ἦτον ὁ ποταπώτερος κόλαξ τῶν μεγάλων· ἐπὶ δύο ἔτη ἔζησεν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνεξάρτητος, ἀλλ' ἅμα ἔβλεπεν ἔλθετοὺς ὠμίλει πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς ἐπαύλειός του καὶ ἔλεγεν ὅτι ζῆ εἰς τὰ κτήματά του. Ἠγάπα δὲ πρὸς τούτοις καθ' ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἐθιμοταξίαν.

Ὁ μεγαλείτερος πόθος τοῦ Βολταῖρου ἦτο νὰ τρώγῃ ἐνίοτε εἰς τὴν βασιλικὴν τράπεζαν καὶ νὰ πλησιάζῃ τὸν βασιλέα Λουδοβίκον, ὅπως ὁ Ὁράτιος καὶ ὁ Βιργίλιος ἐπλησίαζον τὸν Αὐγουστον· διὸ καὶ ἐκολάκευε τὴν πανίσχυρον κυρίαν Πομπηδοῦρ· ἀλλ' ὅμως οὐδέποτε ἤξιώθη τῆς τιμῆς ταύτης. Ἐξύμνει

*) Ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ θάνατος εἶναι ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Μίλτωνος εἰς δύο θυμῶν τῆς Κολάσεως.

τὸν βασιλέα, καὶ παριστανουμένου τοῦ μελοδράματός του, τοῦ ἐπιγραφομένου «Ὁ ναὸς τῆς δόξης,» ἐν ᾧ ἀπεικονίζετο ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ κολακευτικῇ μορφῇ τοῦ Τραϊανοῦ, ἠρώτησεν ἕνα τῶν ὑπακιστῶν· «Ὁ Τραϊανὸς εἶναι εὐχαριστιμὸς;» Ὁ βασιλεὺς οὔτε ἐστράφη, καὶ οἱ ἀυλικοὶ ἠπόρησαν ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει. Ἄνευ τῆς ψυχρότητος, τρυφῆς καὶ ἀδικιοφίας τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου πρὸς τὸν Βολταίρον, περὶ οὗ ἔλεγεν ὅτι εὐρίσκειται ἐν τῇ θύσει του, οὐδέποτε ἴσως θὰ εὐτύχει ἡ Γερμανία νὰ ἴδῃ τὸν μέγαν ποιητὴν ἐν Βερολίῳ.

Ὁ ζωγράφος Οὐόερνς δὲν εἶχεν ἄδικον ἀπεικονίσας τὸν Γάλλον φιλόσοφον ἀναθίζοντα ἐν τοῦο de chambre καὶ ἐν pantoufles ἐπὶ τοῦ Πηγάσου.

Ὁ Βολταίρος εἶχεν ὄλα τὰ ἐλαττώματα τῶν πλουσίων, ὁ δὲ Ρουσσώ, καὶ ἐν ἐγένετο τροφοδότης στρατευμάτων, οὐδέποτε ἤθελε κερδίσει 800 χιλιάδας ταλλήρων. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ, ὃς τις ἦτο φίλος τῆς εἰρωνείας καὶ τῶν ἀστεισμῶν, διαβαίνων διὰ τῆς ἐπαύλεως τοῦ Βολταίρου δὲν ἠθέλησε νὰ σταθῇ. Προσεβλήθη ἐκ τούτου ὁ ποιητὴς, ὃς τις μετὰ πολλῶν φίλων ἐπερίμενε τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ στραφεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· «Ἴδου Γερμανὸς, ὃς τις τρέχει ὡς ταχυδρόμος.»

Ὁ Βολταίρος ἤθελε νὰ θυμιάζηται καὶ πολλάκις καὶ πρὸς ἐπισήμους ξένους, ἐπισκεπτομένους αὐτόν, προσεποιεῖτο τὸν ἀσθενῆ. Μετέβη ποτὲ πλούσιος καὶ εὐγενὴς Ἄγγλος πρὸς ἐπίσκεψίν του. «Εἰπέτε ὅτι εἶμαι ἀδιάθετος.—Ἄς τὸν ἴδω καὶ ἀδιάθετον.—Εἰπέτε ὅτι πνέω τὰ λοίσθια.—Ὁ Ἄγγλος ἐπέμενε.—Εἰπέτε ὅτι ἀπέθικα.—Ὁ Ἄγγλος ἀπήτει νὰ τὸν ἴδῃ νεκρὸν τοῦλάχιστον.—Εἰπέτε, τέλος, ἀνέκραζεν ὀργίλως ὁ Βολταίρος, ὅτι μ' ἐπῆρην ὁ διάβολος!» Ἐνώπιον ἐτέρου Ἄγγλου ἐπισκεφθέντος αὐτόν ἐγύριζεν ὡς ἄγαλμα, καὶ ἐν τέλει εἶπεν· ἡ ἐπίσκεψις αὕτη κοστίζει 12 σολδία. Ὁ Ἄγγλος καταθέσας 26 σολδία ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἶπεν ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ καὶ τὴν ἐπιούσαν.

Εὐχαρίστως πολὺ ἐδέχετο τοὺς ἐπικινουήτας καὶ θυμιάζοντας αὐτόν. Ἐπαρουσιάζετο εἰς τὸ γεῦμα ὅταν εἶχε προσκεκλημένους, μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν θέσιν, μὲ τὰ ἐνδύματα τῆς νυκτὸς καὶ μὲ καλύπτραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

Ἦτο δὲ τόσῳ μάταιος, ὥστε παριστανουμένου ποτὲ τοῦ δράματός του «Ἡ ὀρφανὴ τῆς Κίνας,» εἶπε πρὸς τινὰ σύμβουλον τοῦ στέμματος, ὃς τις ἀπεκοιμήθη. Νομίζετε, κύριε, ὅτι εὐρίσκεσθε εἰς ἀκρόασιν παρὰ τῷ ἡγεμόνι;—Ὅχι, τῷ ἀπήντησεν ἐξυπνήσας ὁ σύμβουλος, ἀλλ' εἰς μίαν διδαχὴν.

Ἡ ἀποστροφή του (καὶ τὸ μῖσός του) πρὸς τὸν Ρουσσώ ἦτο μεγάλη. Τὸν Ρουσσώ ὠνόμαζε πάντοτε ὠρολογιοποιόν, ἀποτυχόντα Διογένη, ἀγιοῦπαιδα, μικρὸν πίθηκα, μικρὸν τέρας, μωρὸν κ.τ.τ. Καὶ

τὴν τρομερὰν του ἀκόμη ἀσθενεῖαν (ληθίασιν) ἐχλεύαζεν, ὥστε ὁ γενναῖος Δαλαμβέρτος τῷ ἔγραψε μίαν ἡμέραν· «Ἔχετε παράπονα ἐναντίον τοῦ Ρουσσώ· πλὴν ὁ Ρουσσώ εἶναι δυστυχὴς καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀσθενείας του καὶ ὡς ἐκ τῆς πείνας του καὶ ὡς ἐκ τοῦ χροακτῆρός του. Ἀφήσατέ τον ἡσυχον, καὶ εἰπέτε καὶ ὑμεῖς περὶ αὐτοῦ ὅ,τι εἶπεν ἄλλοτε ὁ ἀντιβασιλεὺς περὶ φυλακισμένου, ὃς τις καθ' ἐκάστην μεταχειρίζετο κλύσματα—εἶναι ἡ μόνη του εὐχαρίστησις. Πόσον μετριώτερα ἐκφράζεται ὁ Ρουσσώ, ὅταν λέγῃ· Δὲν ἀρκεῖ εἰς ποιητὴς νὰ ἔχῃ ἑκατὸν χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα, διὰ νὰ ὀνομάζῃ τὸν αἰῶνά του τὸν πάντων ἀριστον.

Παράδοξος πολὺ ἦτο ὁ χαρακτηρ τοῦ Βολταίρου· ποτὲ μὲν ἦτο καλὸς, ποτὲ δὲ κακός· τὴν μὲν συγκαταβατικὸς, μετ' ὀλίγον πάλιν φθονερός· ἄλλοτε γενναῖόδωρος καὶ ἄλλοτε φιλάργυρος· νῦν μὲν ζηλωτὴς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς, κατόπιν δὲ αὐθάδης καὶ ἀσεβὴς χλευαστὴς καὶ ἀληθείας καὶ ἀρετῆς καὶ θρησκείας. Ἦτο δὲ πάντοτε ἡ εἰκὼν τῆς γαλλικῆς ζωηρότητος. Ὁ βιβλιοπώλης του μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν τῷ ἔφερε λογαριασμὸν βιβλίων, ὄλων ἰδίων αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἃ εἶχεν ἀγοράσει. Ἀπαξ, δις, τρίς τὸν ἀπέπεμψεν ὁ Βολταίρος· ἐπὶ τέλους, ἐπειδὴ ὁ βιβλιοπώλης ἐπέμενε καὶ ἐφώναζε, τὸν προσκαλεῖ εἰς τὸ σπουδαστήριόν του καὶ ἐκεῖ ἐνώπιον δύο φίλων του, τῷ καταφέρει δεινὸν βάπισμα εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ ἐξέρχεται ἀφίνων ἀπολιθωμένους τοὺς φίλους του καὶ τὸν βιβλιοπώλην, ὃς τις προηγορούμενος εἶπεν· «Ἄς ἦναι, τοῦλάχιστον τὸ βάπισμα τοῦτο προέρχεται ἀπὸ μέγαν ἄνδρα!»

Ὁ Βολταίρος εἶχε νῦν καθαρὸν καὶ γνῶσιν τοῦ κόσμου μεγάλην, φιλοσοφικὴν ὁμῶς βαθύνοιαν δὲν εἶχε. Δυσκόλως ἐγένετο φίλος τινός, ἀλλ' ἐχθρὸς ἀσπονδος ἦτον ὄλων ἐκείνων, ὅσοι τῷ ἐναντιοῦντο ἢ ὅσοι δὲν ἐθεώρουν αὐτόν τοιοῦτον, ὅποιον ἐθεώρει αὐτὸς ἐζυτόν. Μόνος ὁ γέρον ποιητὴς Πιρὼν δὲν ἐφοβεῖτο τὸ δξεῖς αὐτοῦ ὀδόντας, καὶ μιᾷ ἡμέρᾳ ὅτε ὁ Βολταίρος ἐν τῇ ὀμιλίᾳ τῷ ἐπανελάμβανε συχνὰ τὴν προσφώνησιν· «Ψυχὴ μου!» ὁ Πιρὼν ὀργισθεὶς τῷ ἀπήντησε· Μὴ προσβολὰς, κύριε. «Γράφετε ἔπος, ἐξηκολούθησεν ὁ Βολταίρος· καὶ ποίαν ὑπόθεσιν ἔχει τὸ ἔπος τοῦτο;—Καὶ ἐγὼ, τῷ ἀπήντησεν ὁ Πιρὼν, εὔρον αὐτὴν, ὡς ὑμεῖς, ἐπὶ τῆς Νέας Γεφύρας (Pont neuf)· ὑμεῖς μὲν ἐψάλλετε Ἑρρίκον τὸν Δ', ἐγὼ δὲ ψάλλω τὸν Ἰππὸν του.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Φρερὼν εὐφύεστατα ἀπέκρουσε πολλάκις τὰ βέλη τοῦ Βολταίρου. Ἄδικως εἶχε κατηγορήσει ὁ Φρερὼν τὴν Μερόπην τοῦ Βολταίρου. Οὗτος ἔκαμε πολυτελεῖ αὐτῆς ἐκδοσιν, ἐν ἧ ὡς προμετωπίδα ἔθεσεν εἰκόνα παριστανουσαν ὄνον δάκνοντα στέφανον δάφνης. Ἀμέσως ὁ

Φρερόν ἀνήγγειλε διὰ τοῦ τύπου τὴν ἔκδοσιν ταύ-
ταν προσθέσας καὶ τὸ ἀμετὰ τῆς εἰκόνης τοῦ ποιη-
τοῦ. Ὁ δὲ ποιητὴς (ὁ Βολταῖρος) ἠγόρασεν ἐκ τῶν
βιβλιοπωλείων ὅλα τὰ ἀντίτυπα διὰ νὰ μὴ διχθο-
θῶσιν.

Ὅπως δὴποτε ὅμως ὁ Βολταῖρος εἶχεν ἔκτακτον
ἐκάνοτητα, καὶ ὡς πρὸς τὴν εἰρωνείαν ἦτο ἀνώ-
τερος πάντων τῶν συγχρόνων του. Ἀμέσως εὑρίσκει
τὸ γελοῖον, καὶ σπανίως τὸν ἐγκτελίπειν ἢ ἀερο-
φροσύνη· φλύαρος ὅμως ἦτον ἐνίοτε καὶ αὐθάδης ὡς
σάτυρος. Τὰ κωμικά του συγγράμματα ὑπερέχουσι
κατὰ πολὺ τῶν σοβερῶν, καὶ ἡ ὠραία γλώσσά του
αὐξάνει τὸ ἐλκυστικὸν τῶν εὐφυῶν αὐτοῦ ἐπινοή-
σεων. Ἐν τοῖς ἱστορικοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν εἶναι
ὀλίγον ἐπιπόλαιος, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ
Μεγάλου Πέτρου τῆς Ῥωσσίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἐτέ-
θησαν εἰς τὴν διάθεσίν του παρὰ τῆς αὐτοκρατορί-
σης Ἐλισάβετ ὅλα τὰ αὐτοκρατορικά ἀρχεῖα. Ὡς
δῶρον ἔλαβε παρὰ τῆς αὐτοκρατορίσης ἀδάμκντας
καὶ γουναρικά μεγάλης ἀξίας. Πολὺ καλλιτέρα εἶ-
ναι ἡ ἱστορία Καρόλου τοῦ ΙΖ', καὶ πρὸ πάντων ἡ
γενικὴ ἱστορία (*histoire générale*), ἣτις δεικνύει
τὴν βαθεῖαν τοῦ ἀνδρὸς πολυμαθείαν καὶ τὴν ἔκτα-
κτον αὐτοῦ εὐφυΐαν.

Ὁ Βολταῖρος ἀπέθανε τῷ 1778. Δώδεκα δὲ ἔτη
μετὰ τὸν θάνατόν του ἐωρτάσθη ἐν Παρισίοις ἡ ἀ-
ποθέωσις αὐτοῦ· τὰ ὄστιά του μετεκομίσθησαν ἐν
μεγάλῃ πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς τὸ Πάνθειον, ἐνθα
τῷ ἀνηγέρθη καὶ ἀνδριάς. Ἡ αὐτοκρατορίσα τῆς
Ῥωσσίας Αἰκατερίνη ἠγόρασε τὴν πολυτίμον αὐτοῦ
βιβλιοθήκην. Ὅτι ὅλα τὰ συγγράμματά του δὲν εἶχον
μεγάλην ἀξίαν ἐγνώριζε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, διότι
λέγει πρὸς τῶν ποιημάτων του· *On ne va point à la
postérité avec un si gros bagage!*

I. II.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΙΕΡΕΜΙΟΥ Γ',

(1727.)

(Ἰδε φυλ. 504.)

§ 4. Τοῖς διαπλέουσι τοῦ τῆδε βίου τὸ πολυτά-
ραχον πέλαγος, καὶ εἰς τοὺς εὐδίους καὶ ἀκυμάντους
λιμένας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καταντῆσαι ἀ-
σφαλῶς ἐπιειμένοις, οὐκ ἔνεστιν ἄλλως τοῦ σκοποῦ
ἐγκρατέσι γενέσθαι, εἰ μὴ χρησαμένοις ὡςπερ πλοῖον
ἀσφαλεῖ τῇ ἱερᾷ καὶ ἀμωμήτῳ πίστει ἡμῶν, ναυπη-
γηθέντι ταῖς ἱεραῖς καὶ θεοπνεύστοις Γραφαῖς, καὶ

κυβερνήτην ἔχοντι αὐτὸν τὸν υἱὸν καὶ λόγον τοῦ
Θεοῦ. Ὁ γὰρ τοιοῦτος πλοῦς ἀσφαλῆς τε καὶ εὐδίας
καὶ διασώζει τοὺς πλωτῆρας ἀπὸ κινδύνων καὶ
ναυαγίων τῆς ἀπιστίας καὶ τῶν αἱρέσεων ἡκιστα
ἐκβολὴν ὑφορώμενος καὶ ζημίαν τοῦ πλοῦτος τῆς
εἰς Θεὸν εὐσεβείας. Διὸ καὶ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς
ὁ μακάριος Παῦλος Τιμοθέῳ γράφων «τοιαύτην τὴν
παραγγελίαν παρατίθεμαι σοι·» φησὶ «εἶνα στρατεύῃ
τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν, καὶ ἀγαθὴν συν-
είδησιν, ἣν τινες ἀπώσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυά-
γησαν.» Τῷ ὄντι γὰρ ναυάγιον ὑφίσταται δεινὸν
καὶ ὀλέθριον ὁ τῆς ὀρθῆς καὶ ὑγιοῦς πίστεως ἐκπε-
σὼν καὶ γυμνὸς καὶ πάντων ἔρημος ὑπολείπεται.
Τί γὰρ τοῦ λοιποῦ σώματος ὄφελος τῆς κεφαλῆς
διεφθαρμένης; Ὅθεν ὅσοι τῇ χριστεπωνύμῳ πολι-
τεία σεμνύονται κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ὀφείλουσιν ἀ-
ποδέχεσθαι ἐν καθαρῷ ψυχῆς συνειδότητι τὴν πάντων
τῶν ἀγαθῶν μητέρα πίστιν καὶ ταύτην σέβασθαι ἐν
ἀκεραιότητι καὶ εὐθύτητι γνώμης, εἰδότες ἠλίκον
τὸ τῆς ἀπιστίας βάραθρον καὶ πόσον τὸ τῆς εὐσε-
βείας καὶ ὑγιοῦς πίστεως ταῖχος· καὶ ταύτην ὡςπερ
τροφὴν πνευματικὴν καθ' ἑκάστην προσφέρεισθαι,
καὶ ἐπιδιδόναι κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, μηδὲ συγ-
χωρεῖν τοῖς λογισμοῖς περιπίπτειν ὡςπερ τινὶ λαθυ-
ρίνῳ ταῖς τῶν ἑτεροδόξων καὶ ἀντιθέτων σοφιστι-
καῖς κακοτεχνίαις καὶ ἀπάταις λυμαιομέναις περὶ
τὰ καίρια ἀλλ' ἐκτρέπεσθαι κατὰ τὴν ἀποστολικὴν
εἰσήγησιν «τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις
τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι
[φησὶ] περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν.» Καὶ γε εἰκό-
τως· πίστεως γὰρ οὐκ οὔσης οὐδὲ γνώσεως ἐστὶν· εἰ
γε τὸ ἐκ τῶν ἰδίων λογισμῶν τικτόμενον γνῶσις
οὐκ ἐστὶν· αἰ εἴ τις γὰρ δοκεῖ [φησὶν] εἰδέναι τι,
οὐδέπω οὐδὲν ἐγνώκει καθὼς δεῖ γινῶναι·» διὸ κελεύει
«μὴ ἐμόσαι χωρεῖν πρὸς τοὺς τοιοῦτους, ἀλλ' ἀπο-
στρέφεσθαι τὰς ἀντιλογίας τῶν κακοδόξων· ὅτι τῆς
ὑγιοῦς ἐκβάλλουσι πίστεως, καὶ οὐκ ἀφίσσιν ἐστά-
ναι βεβαίως ἐπὶ τῆς ἀρραγοῦς πέτρας. Ὁ μὲν τοι
στερεὸς θεμέλιος τοῦ Θεοῦ ἔστηκε [φησὶ], εἰ γὰρ
πῆξιν λαβόντες ἐν τῇ εὐσεβείᾳ καὶ δογμάτων ὀρθό-
τητι, οὐ μόνον οὐδὲν πάσχουσιν ὑπὸ τῶν ἀπατεώ-
νων, ἀλλὰ καὶ θαυμάζονται.» κατὰ τὸν χρυσοφό-
μονα Ἰωάννην. Οὗς οὔτε ποταμοὶ, οὔτε ἀνεμοὶ προσ-
πεσόντες δυνήσονται τι παραλυμήνησθαι. Ἐπεὶ οὖν
ἀναγκαῖον παντὶ εὐσεβεῖ χαλινὸν ἐπιθεῖναι τοῖς λο-
γισμοῖς καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς ὄρους καὶ τὰ μέτρα
τὰ δεδομένα ἡμῖν παρὰ Θεοῦ διὰ τῆς θείας Γραφῆς
τῆς ὑγιαίνουσας ἐν τῇ πίστει διδασκαλίας, μηδὲ ὑ-
πὲρ τὰ ἐσκαμμένα, τὸ τοῦ λόγου, πηδᾶν· εἰςχυρέ-
τερα γὰρ σου [φησὶν ὁ σοφὸς] μὴ ζήτηι, καὶ ὑψηλό-
τερα σου μὴ πολυπραγμόνει· ἀ προσετάγη σοι ταῦτα
διανοῦ.» Καὶ πάλιν «ἐν ᾧ ἕκαστος ἐκλήθη ἐν τού-